

Yr Elyrch ac Esgob Tyddewi

Diolch i Richard E Huws, Bont-goch, am adrodd yr hanes diddorol hwn

Mae amser yn hedfan. Mae wythnosau wedyn mynd heibio ers i'r tymor pêl-droed ail-ddechrau. Dwi'n dilyn tîm pêl-droed Abertawe. Mae **cysylltiad arwyddocaol** rhwng y tîm hwnnw ac Esgobaeth Tyddewi sy'n mynd nôl i ddechrau'r clwb.

Yn 1912 cafodd clwb Abertawe ei **sefydlu** fel tîm proffesiynol. Roedd hyn yn ddiweddarach na mewn llawer o ardaloedd eraill yng Nghymru oherwydd bod rygbi mor **boblogaidd** yno.

Dau ddiwrnod cyn i'r tîm chwarae'r gêm gyntaf yng **Nghynghrair** y De cafodd gêm **gyfeillgar** ei threfnu yn erbyn Merthyr. Hon oedd y gêm **gystadleuol** gyntaf i Abertawe chwarae. Collodd Abertawe'r gêm honno, ond fe sgoriodd y tîm un gôl. Y **chwaraewr** sgoriodd y gôl oedd William Thomas Havard a dyna'r **cysylltiad** gydag Esgobaeth Tyddewi.

Cafodd Havard ei eni yn Nefynnog, de Powys, yn 1889. Nid dim ond pêl-droed oedd e'n chwarae. Roedd e hefyd yn chwarae rygbi i Lanelli a Chymry Llundain ac fe wnaeth e chwarae un gêm rygbi ryngwladol dros Gymru.

Yn ogystal â'i ddiddordeb mewn chwaraeon roedd Harward wedi ei **ordeinio** yn yr Eglwys yng Nghymru. Dechreuodd ei waith fel **gweinidog** fel curad ym mhlwyf Llanelli. Yn 1934 cafodd ei **ethol** yn Esgob Llanelwy cyn cael ei **drosglwyddo** i fod yn Esgob Tyddewi yn 1950.

Bu farw yn 1956, ac mae wedi ei **gladdu** yn Aberhonddu.

Dim ond un gêm chwaraeodd Havard dros yr Elyrch, ond fe wnaeth e adael ei farc ar hanes y clwb. Nid pob tîm sy'n medru dweud bod eu gôl gyntaf wedi ei sgorio gan ddyn a ddaeth yn esgob!

alarch (elyrch) = swan(s)
cysylltiad = link
arwyddocaol = significant
sefydlu = establish
poblogaidd = popular
cynghrair = league
cyfeillgar = friendly
cystadleuol = competitive
chwaraewr = player
yn ogystal â = as well as
diddordeb = interest
ordeinio = ordain
gweinidog = minster
ethol = elect
trosglwyddo = transfer
claddu = bury

William Thomas Havard gan ffotograffydd anhysbys, print bromid gwreiddiol, tua 1930au. NPG x159136 © Yr Oriel Bortreadau Genedlaethol, Llundain. CC BY-NC-ND 3.0